

KARELIA- AMMATTIKORKEAKOULU

Teollinen muotoilu

Sauli Kuivalainen

PRINTTIPAITAMALLISTO - SUKUPUOLEN MONINAISUUS

Opinnäytetyö

Toukokuu 2014

OPINNÄYTETYÖ

Toukokuu 2014

Muotoilun koulutusohjelma

Sirkkalantie 12 A

80100

p. 050 3116317

TEKIJÄ

Sauli Kuivalainen

NIMEKE

Printtipaitamallisto - sukupuolen moninaisuus

KIELI

suomi

SIVUJA 38

LIITTEET 7

LIITESIVUMÄÄRÄ 4

ASIASANAT

sukupuolen moninaisuus, printtipaidat, graafinen suunnittelu

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyöni aihe on printtipaitamalliston suunnittelu. Printtipaitojen aihepiiri on sukupuolen moninaisuus, jonka laaja kohderyhmä kattaa kaikki sukupuolet miehestä naiseen ja näiden välille asettuviin vähemmistöihin. Malliston teema välittää ajankohtaista viestiä aihepiiristä ja herättää ajatuksia kaikkien sukupuolien edustajissa.

Toiminnallisessa työssäni etsin projektilleni yhteistyökumppania sukupuolivähemmistöille suunnatuista järjestöistä. Hankin tietoa sukupuolesta, viestinnästä ja kankaanpainotekniikoista sekä Internetistä että kirjallisuudesta. Haen potentiaalisilta loppukäyttäjiltä palautetta suunnitelmista koko projektin ajan ja yhdistän työssäni edellämainitut tekijät saadakseni aikaan eheän ja mielenkiintoisen lopputuloksen.

Lopulliseen mallistoon sisältyy kuusi erilaista painovalmista printtipaitaa. Malliston paidat ovat yhdistelmä typografiaa, kuvitusta ja stereotypioilla sekä värisymboliikalla leikittelyä.

THESIS

May 2014

Degree Programme in Design

Sirkkalantie 12 A
FI 80100 JOENSUU
FINLAND
+358 50 3116317

AUTHOR

Sauli Kuivalainen

TITLE

Printed T-shirt Collection - Gender Diversity

LANGUAGE

Finnish

PAGES 38

APPENDICES 7

PAGES OF APPENDICES 4

KEYWORDS

gender diversity, printed T-shirt, graphic design

ABSTRACT

The subject of this thesis is designing a printed T-shirt collection. The topic for these prints is gender diversity, which offers a wide target group including the whole range of genders from men to women and the minority groups in between. The collection's theme is current and conveys a message that evokes thoughts in every gender.

During the functional work of this thesis cooperational partners from sexual and gender minority organizations were looked for. Information on gender, visual communication and printing technologies were searched for from Internet and literature of the fields. Throughout the whole project feedback about the designs from potential end-users was received. The above mentioned factors were combined in my work in order to produce an interesting and consistent T-shirt collection.

The final collection includes six different designs for printed T-shirts. The collection's designs are playing with stereotypes and colour symbolism through typography and illustration.

SISÄLTÖ

1	Johdanto	5	7	Pohdinta	37
2	Lähtökohdat	6	Lähteet		38
	2.1 Viitekehys ja opinnäytetyön idea	6	Liitteet		
	2.2 SWOT-analyysi	8	Liite 1 Printtipaita 1		
	2.3 Toiminta-asetelma	10	Liite 2 Printtipaita 2		
	2.4 Yhteistyökumppanit & kilpailutilanne	12	Liite 3 Printtipaita 3		
3	Sukupuoli ja sen moninaisuus	14	Liite 4 Printtipaita 4		
	3.1 Sukupuolen moninaisuus	14	Liite 5 Printtipaita 5		
	3.2 Termistöä	15	Liite 6 Printtipaita 6		
	3.3 Sukupuolen historiaa	15	Liite 7 Kysymykset loppukäyttäjille		
	3.4 Sukupuoli eri kulttuureissa	18	Liite 8 Kuvat protoista		
	3.5 Asiantuntijahaastattelu	22			
4	T-paidat ja viestin merkitys vaatetuksessa	24			
	4.1 Viesti ja kuva	24			
	4.2 Painotekniikat	26			
5	Prosessi	29			
	5.1 Lähtökohdat ja alkuvalmistelut	29			
	5.2 Printtien suunnittelu & tyylin valinta	30			
	5.3 Kehitys, palaute ja protot	33			
6	Prosessin lopputulos	35			

1 JOHDANTO

Vaatteet on mun aatteet, kuten Maukka Perusjätkäkin laulaa. Näihin muutamaan sanaan kätkeytyy suuri merkitys, sillä vaatetuksesta voi päätellä paljon käyttäjästä. Esimerkiksi Vihreiden kansanedustaja Oras Tynkkysen käyttämä sateenkaaren väreillä raidoitettu kravatti osana muuten hillittyä pukukokonaisuutta tulkittiin heti provokaationa Venäjän tämänhetkistä suhtautumista sukupuolivähemmistöjä vastaan.

Edellämainitun esimerkin tyyppiset tekijät yhdistettynä omiin lähtökohtiini saivat minut kiinnostumaan viestinnästä vaatteiden välityksellä. Opinnäytetyöni aikana tutustun kuvallisen viestinnän merkitykseen sanoman välittäjänä ja sovellan tätä tietoa opinnäytetyöni aihepiirin, sukupuolen moninaisuuden, tarjoamiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Sukupuolen moninaisuus on laaja käsite, joka on viime vuosina noussut esille monen arkielämässä sekä mediassa maailmanlaajuisesti. Tiedon lisääntyessä vähemmistöt eivät ole enää niin suppeita ihmisten tunnistaessa uusia piirteitä itsessään minkä myötä myös itseilmaisun tarve lisääntyy.

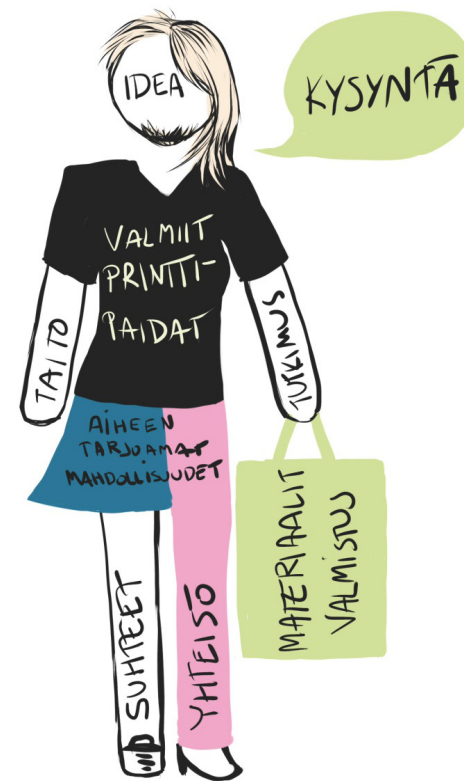
Työn johtoajatus on omien ammatillisten taitojeni kehittäminen muotoilijana sekä syvempi ymmärrys kuvan merkityksestä sanattoman viestinnän keinona. Projektin aihepiiriin liittyvien yhteistyökumppaneiden kautta haen mahdollisuutta tuoda mallistoani laajemmin esille. Aihepiiri on itselleni merkittävä osa elämää ja koen paitamalliston olevan hyvä keino levittää sanomaa ja herättää ajatuksia sukupuolen moninaisuudesta ja sen kehittymisestä. Tästä projektista tarjoutuvaa kokemusta ja tietoa käytän tulevaisuudessa oman suunnittelutyöni tukena ja inspiraationa ammatillisen uran etenemiselle.

2 LÄHTÖKOHDAT

2.1 Viitekehys ja opinnäytetyön idea

Opinnäytetyöni aihe on minulle sekä sen viestin että konkreettisen tuotoksen kannalta läheinen. Lähtökohtani opinnäytetyöhön on kiinnostukseni printtipaitoja, graafista suunnittelua ja sukupuoli-vähemmistöjen puolesta toimimista kohtaan. Graafinen suunnittelu on teollisen muotoilun opintojeni aikana osoittautunut minulle itselleni mielenkiintoisimmaksi ja läheisimmäksi muotoilun osa-alueeksi, jota haluan kehittää eteenpäin. Tietoperustana työlleni käytän omaa kokemustani vähemmistöryhmissä mukana toimimisesta sekä aiempaa graafisen suunnittelijan koulutusta yhdistettynä tämänhetkiseen muotoilijan koulutukseeni. Muuta tarvittavaa tietoa paitojen painattamisesta, kuvan viestin välittämisestä ja aihepiiristä haen kirjallisuudesta, Internetistä ja sukupuolivähemmistöille suunnatuista tukiryhmistä ja järjestöiltä.

Viitekehys (kuva 1) havainnollistaa sen, kuinka pystyn saavuttamaan tavoittelemani lopputuloksen. Hahmon päässä sijaitsee idea, joka toimii lähtökohtana koko projektille. Kysyntää ilmaiseva puhe-

Kuva 1. Visuaalinen viitekehys.

kupla on tuotteen tarpeellisuus ja haluttavuus, sekä kohderyhmän tavoittaminen. Kohderyhmään kuuluvat sukupuolesta riippumatta 15-40-vuotiaat henkilöt, jotka samaistuvat aiheeseen tai kokevat kuuluvansa esimerkiksi vähemmistöihin tai heidän tukihenkilöihin. Opinnäytetyön aikana tulee siis tavoittaa kohderyhmät, selvittää tuotteiden tarve ja se, mitä tällainen viestintä kohderyhmälle merkitsee. Markkinointikanavat, mahdolliset yhteistyökumppanit ja kilpailutilanne vaikuttavat kysynnän määrään.

Housunlahje yhdistettynä hameeseen viittaa aihepiiriin eli sukupuolen moninaisuuteen. Aihe tarjoaa paljon erilaisia mahdollisuuksia murtaa stereotypioita ja samalla huomioida suunnittelutyön aikana sen, minkä vuoksi stereotypiat ovat olemassa ja miten ne ovat vuosien aikana muuttuneet. Erityisesti moninaisuuden merkitykseen ja ajankohtaiseen termistöön (esimerkiksi inter-, trans- ja muunsukupuolisuus, transgender) perehtyminen auttaa suunnittelussa sekä aiheen syvemmässä ymmärryksessä.

Oikeassa kädessä sana taito kuvaa olemassa olevaa taitoa, eli graafisen suunnittelun kokemusta ja vaadittavaa suunnitteluohjelmiston hallintaa, jota minulla on jo ennestään alasta. Vasemman käden tutkimus puolestaan osoittaa koko aihepiiriin sekä projektin tekniseen toteutukseen vaadittavaa tiedonhankintaa. Paitojen painatukseen ja painovalmiin materiaalin valmistukseen liittyvää ajan-

kohtaista tietoa saa Internetistä ja painotaloilta. Aihepiiriin ja sen historiaan liittyvää kirjallisuutta löytää kirjastoista sekä järjestöissä toimivia henkilöitä haastatteleamalla. Markkinoille vientiin vaadittavat fyysiset resurssit, paitojen painopaikka sekä mahdolliset materiaalihankinnat ovat kädestä johtavan tutkimuksen seurauksena nähtävillä viitekehyksessä hahmon kassissa.

Projektin aikana kehitettävät mahdolliset suhteet järjestöjen kanssa ja viestin välittyminen lopullisesta tuotteesta ovat idean ja lopputuloksen kantava voima. Henkilökohtainen tavoite opinnäytetyössä on käyttää hyväkseni aihepiirin ajankohtaisuudesta tarjoutuva tilaisuus sekä saada oma ammatillinen urani liikkeelle.

2.2 SWOT- analyysi

Visualisoitu SWOT-analyysi (kuva 2) auttaa minua ymmärtämään omat resurssini ja puutteeni opinnäytetyön suhteen. Vahvuuksiani prosessin aikana ovat erityisesti tietotaito suunnittelutyöstä. Aiemmin toimiessani graafisena suunnittelijana olen havainnut erityisesti printtimedian sopivan minulle suunnittelun linjana verrattuna web-grafiikkaan.

Vahvuutena minulla on kokemusta suunnitteluohjelmiston käytöstä ja tiedän, millaisia vaatimukset painotuotteen suunnittelussa ovat. Ymmärrän myös erilaisten painotuotteiden vaativan erilaisia toimintamenetelmiä. Suunniteltaessa kuvitusta tietokoneella ovat vaatimukset erilaisia esimerkiksi esitepainon ja kangaspainon välillä.

Olen halukas edistämään suunnittelijan uraani suuntaan, jossa voin todella hyödyntää olemassa olevia taitojani. Harrastan päivittäin piirtämistä ja olen kiinnostunut viemään kuvitusmateriaaliani markkinoille erilaisissa muodoissa. Näkisin opinnäytetyön olevan hyvä keino saada nimeäni näkyviin. Kyky erottua muista suunnittelijoista markkinoilla sekä sanoman että visuaalisen ilmeen kautta on merkittävää kehittyvän uran kannalta.

Kuva 2. Visualisoitu SWOT-analyysi.

Mahdollisuus hakea palautetta printtipaitojen potentiaaliselta kohderyhmältä on merkittävässä asemassa sen suhteen, kuinka viesti lopputyöstä välittyy ja kuka paitoja lopputekijöissään haluaa ostaa. Mahdollisuus soveltaa palautetta suunnittelussa avaa myös uusia ovia ja ohjaa suunnittelutyön suuntaa opinnäytetyön aikana.

Merkittävä projektiin sisältyvä mahdollisuus on saattaa itsensä markkinoille vähemmistöryhmien ja sosiaalisessa mediassa. Näkyvyyden saavuttaminen yhteistyötahojen kautta auttaa saamaan jalan oven väliin työmarkkinoilla. Jos projektin lopputuloksella tavoitetaan haluttu kohderyhmä, on myös jonkinlainen asiakaskunta jo saavutettu. Samalla sukupuolivähemmistöjen puolesta toimiva järjestö mahdollisesti osallistuu markkinointiin paitamalliston valmistuttua.

Vaikka kykyäni noudattaa itselleni asettamia aikatauluja ei olekaan yksi vahvuuksistani, en näe sitä uhkana. Heikkoutena se voi kuitenkin nousta haasteeksi projektin edetessä. Toisaalta tunnen itseni suunnittelijana ja tiedän, että kykenen toimimaan viime kädessä tiukalla aikataululla paljon tehokkaammin ja tuotteliaammin kuin aikataululla, joka tukee kevyttä työskentelyä sijoitettuna pidemmälle ajanjaksolle. Koen silti, että aikataulutuksessa on minulla vielä opittavaa ja että aikataulun toimiva järjestely on myös minulle mahdollisuus. Toisinaan luotan myös liikaa kykyäni järjestää tiukka

aikataulu toimimaan suhteessa työn määrään, mikä voi olla kohdallani merkityksellinen heikkous.

Vaikka luenkin päämäärätietoisuuden vahvuudekseni, on samaan aikaan oman työn arvon vähättely heikkouteni. Se vaikuttaa suoraan myös mahdollisuksiini menestyä. Heikkoutena on myös tiedon puute oman työn markkinointimenetelmistä, mikä ei kuulu opinnäytetyöni aiheen rajaukseen, mutta johon voin projektin aikana kiinnittää huomiota tulevaisuutta ajatellen.

Haasteeksi voi muodostua myös valitsemani aihepiiri itsessään suhteutettuna sen oletettuun kohderyhmään. Itsensä väheksytyksi, syrjityksi tai halveksituksi kokeva kohderyhmän henkilö ei välttämättä halua käyttää paitaa, jonka viesti paljastaa hänen sukupuoliasemansa suurelle yleisölle. Vaikka paitamalliston viestin on määrä tukea yksilön valintaa ja näkemystä provosoimatta muita, itsensä sukupuolivähemmistöön lukevan henkilön pelko syrjintää tai esimerkiksi väkivaltaa kohtaan on ymmärrettävä syy olla käyttämättä paitaa julkisesti.

Uhkana projektin menestykselle on myös mahdollinen yhteistyöjärjestöjen puute. Jos paitamallisto ei herätä mielenkiintoa vähemmistöjärjestöissä, voi sen merkitys ja näkyvyys kärsiä merkittävästi. Malliston valmistumiselle yhteistyötahojen

puute ei ole este, mutta malliston levikkiä ajatellen tulevaisuudessa yhteistyötahot olisivat merkittävä tekijä. Tähän liittyy myös aihepiirin heikkous, eli sanoman voimakkuus ja asiakkaan halukkuus käyttää paitoja julkisilla paikoilla. Viestin sanoma voi myös olla liian leimaava. Paidan käyttäjä ei välttämättä halua, että hänen sukupuolensa määrittää hänet stereotypisen ajattelutavan mukaan. Toisin sanoen, jos viesti ei välity riittävän positiivisesti niin paidoille ei välttämättä löydy tavoiteltua kohderyhmää.

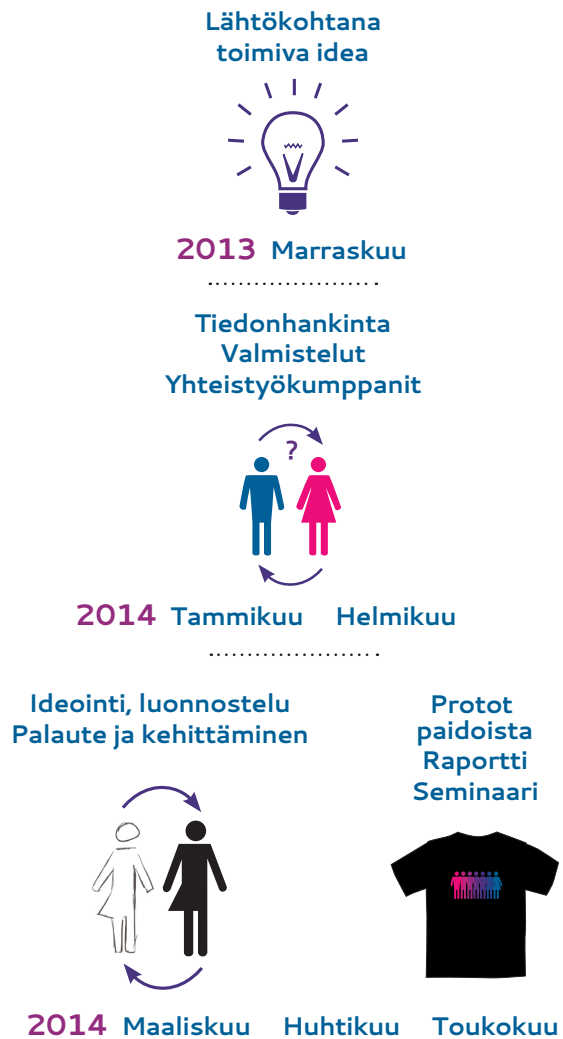
Heikkoudet ja uhkat suhteessa positiivisiin muuttujiin ovat kuitenkin nähdäkseni melko pienet. Maailmankuvien avartuessa ja ihmisten kehittäessä näkemyksiään asiakaskunta laajenee jatkuvasti. Sen lisäksi sukupuolivähemmistöihin kuulumatonkin yksilö voi haluta osoittaa tukeaan käyttämällä paitaa, joka kuvaa sukupuolten moninaisuuden kirjoa. Mainitsemani heikkoudet ja uhkat voivat muodostua projektin myötä myös mahdollisuuksiksi, joihin voi tarttua ja joita voi työstää eteenpäin.

2.3 Toiminta-asetelma

Toiminnallisen opinnäytetyöni konkreettinen tavoite on suunnitella hyvälaatuinen printtipaitamallisto, jonka aihepiiri on sukupuolen moninaisuus. Tavoiteltava viesti on ajatuksia herättävä. Suunnittelun lopullinen tulos on yhdistelmä typografiaa sekä selkeitä graafisia valintoja ja värejä. Visuaalinen toiminta-asetelma kuvailee projektin etenemisen aikataulua (kuva 3).

Suunnilleen marraskuussa 2013 opinnäytetyöhöni löytyi idea, kun pohdiskelin aiheita projektiin. Aihe syntyi samalla kun loin kuvitusta muuta tarkoitusta varten ja samalla pohdiskelin, mitä haluaisin opinnäytetyöksi tehdä. Idea printtipaitamallistosta syntyi siis ensin, minkä jälkeen ajatus aihepiiristä kehittyi hiljalleen.

Vuoden vaihteen jälkeen valmistauduin opinnäytetyön tekoon pitämällä aihe-seminaarin. Tämän jälkeen otin yhteyttä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kanssa toimiviin järjestöihin esitelläkseni opinnäytetyöni aiheen heille yhteistyön toivossa. Yhteyttä ottaessani tiedustelin, mikä on järjestöjen suhtautuminen tämän tyyppiseen projektiin ja onko heillä resursseja sekä kiinnostusta lähteä tällaiseen yhteistyöhön. Heti alkuun käytin aikaa myös tiedonhankintaan sekä paitojen painamiseen, kilpailutilanteeseen että suku-

Kuva 3. Visuaalinen toiminta-asetelma.

puolen moninaisuuteen liittyen ollakseni paremmin valmistautunut varsinaista suunnittelutyötä varten.

Maalis- ja huhtikuun aikana loin malliston luonnostellen sekä palautetta hakien mahdollisilta loppukäyttäjiltä. Palautteen pohjalta vein ideat kehitettäviksi, jotta voisin pyytää kehitettävää palautetta uudestaan. Toukokuun aikana lähetin valmiit paidat painoon saadakseni muutamasta suunnitelmasta protot. Toukokuussa saatoin opinnäytetyön myös muilta osin loppuun viimeistellen raportin ja pitämällä opinnäytetyöseminaarin. Projektin työvaiheiden ja lopputuloksen dokumentointi tapahtui kirjallisesti sekä luonnoksia tehden. Konkreettisen työn tein tietokoneella piirtopöydän ja suunnitteluohjelmien avulla.

2.4 Yhteistyökumppanit & Kilpailutilanne

Potentiaaliset yhteistyökumppanijärjestöt ovat minulle jo ennalta jokseenkin tuttuja. Joensuun seksuaalinen tasavertaisuus Hobiles ry:n sekä Hobilesin Transryhmän toiminnassa olen ollut huomattavasti mukana erilaisin tavoin, joten pystyn luottamaan siihen, että he ainakin ovat viestinnässä ja mainonnassa mukana. Muita yhteistyöhön soveltuvia järjestöjä Suomessa ovat Seksuaalinen tasavertaisuus SETA RY ja Setan Transtukipiste. Järjestöiltä voin pyytää jopa kasvokkain palautetta ja ideoita suunnitelmiin liittyen järjestöjen tapaamisissa.

Yhteistyön perimmäinen ajatus ja tavoite on sopimus, joka mahdollistaisi minulle avustusta opinnäytetyön toteutukseen sekä mahdollisuuden näkyvyyteen viestinnän avulla Suomessa ja jopa maailmalla. Myös se, että järjestöt voisivat tulevaisuudessa ottaa paitojani myyntiin mahdollisiin tapahtumiin tai nettikauppoihin toisi suunnittelemleni tuotteille hyvää näkyvyyttä markkinoilla. Rahallinen tuki helpottaisi paitojen painattamista, mutta ensisijaisesti etsin taustalle nimenomaan hyvämaineista järjestöä, joka voi tuoda tuotteita esille hyvässä valossa.

Kuva 4. Yllä nähtävissä esimerkkipaidoissa grafiikan viesti välittyy mielestäni aggressiivisesti ja herättää katsojassaan mahdollisesti negatiivisen kuvan koko käyttäjäryhmästä (Spreadshirt 2014).

Kilpailua paitamalliston aihepiirin huomioiden ei Suomessa projektin valmistumisen aikaan ole. Ulkomaalaisista nettikaupoista löysin jonkin verran aihepiiriin viittaavia paitoja, mutta löytämieni kilpailevien suunnittelijoiden sanoma ei ollut ollenkaan sellainen, mitä omilta paidoiltani halusin. Useimpien paitojen sanoma on liian provosoiva, aggressiivinen (kuva 4), negatiivinen tai muulla tavoin sekava (kuva 5). Oman paitamallistoni kantava ajatus alusta asti oli kuitenkin tarkoitus herättää ajatuksia selkeällä viestillä ja olla positiivinen.

Tämän lisäksi kilpailevia paitoja löytyi pääasiassa nettikaupoista, joihin kuka tahansa pystyy lähettämään suunnitelmiaan myytäväksi. Suunnittelun laatu ei mielestäni millään tavalla houkutelut ostamaan paitaa sen lisäksi, että sanoma monesti oli negatiivinen tai sellainen, joka haluaisin kieltää sukupuolien erojen olemassaolon kokonaan.

Kuva 5. Sateenkaaren värien käyttö sukupuolivähemmistöjä koskevassa materiaalissa on harhaanjohtavaa, koska se yleensä liitetään seksuaalivähemmistöihin. Vasemmanpuoleisen paidan sanoma on sekavan grafiikan vuoksi tuskin ymmärrettävissä (Spreadshirt 2014).

3 SUKUPUOLI JA SEN MONINAISUUS

3.1 Sukupuolen moninaisuus

Trans (lat.)

1. Ylitse, tuolla puolen, takana
2. Tuolle puolelle, toiselle puolelle

”Sukupuolella on kysymys ennen kaikkea itsemäärittelystä, minän kokemisesta ja itseilmaisusta. Kun sukupuolen kokemus tai ilmaisu poikkeaa huomattavasti ympäristön oletuksista, voi eheän ja myönteisen minäkuvan rakentaminen olla työlästä.” (Aarnipuu 2008, 62.)

Sukupuolta kuvaava kieli elää ja muuttuu jatkuvasti. Sukupuolen muunnelmiin liittyvästä sanastosta riittäisi materiaalia omaan kirjasarjaansa. Eri kansakunnat ja ihmisryhmät käyttävät eri ilmiöistä erilaisia käsitteitä, ja kielen kehitys aihepiirissä liittyy yhteiskunnalliseen, kulttuuriseen sekä symbolien ja kuvien kehitykseen ja muuttumiseen. Kaikki keskustelut sukupuolesta puolestaan vaikuttavat yksilön sukupuoli-identiteetin ja minäkuvan kehittymiseen, aina

lääketieteellisistä käsityksistä politiikkaan, lukuisista tieteenaloista tiedeyhteisöjen ulkopuolelle esimerkiksi feministisestä tutkimuksesta kotikeittiöihin ja vertaistukiryhmiin. Keskustelut sisältävät nykyään sekä sukupuolen biologisen että sosiaalisen ulottuvuuden. (Aarnipuu 2008, 63-64.)

Luonto ei ole tyytynyt vain kahteen vaihtoehtoon sukupuolen kohdalla, vaikka monille ihmisille heidän sukupuolensa on itsestään selvyyttä. Ihmisiä, jotka eivät kuulu kumpaankaan oletusarvoiseen vaihtoehtoon, kutsutaan transihmisiksi tai intersukupuolisiksi. (Trasek 2014.) Sukupuolen moninaisuus käsittää laajan termistön perinteisestä naisen ja miehen sukupuolijaottelun ääripäästä toiseen. Vaikka eri transsukupuolille läpimenevyys koetussa sukupuolella onkin merkitykseltään suuri, niin osa transihmisistä korostaa sukupuolikokemustaan eri tavoin. Esimerkiksi transgenderit eivät koe naisen eivätkä miehen sukupuolta omakseen, jolloin he mieluummin korostavat kaksisukupuolisuuttaan tai tunnettaan sukupuolettomuudesta. (Suhonen 2007, 64.)

3.2 Termistöä

Intersukupuolisuus tarkoittaa fyysistä tilaa, jossa yksilön sukupuolta määrittävät fyysiset tekijät eivät ole miehen tai naisen, vaan variaatio ääripäiden välillä. Transvestiitit ovat tyypillisesti tyytyväisiä sukupuoleensa, mutta haluavat ilmentää toista sukupuolta minuudessaan esimerkiksi pukeutumalla vastakkaisen sukupuolen vaatteisiin. (Transtukipiste 2014.)

Transsukupuolinen tarkoittaa henkilöä, joka tuntee syntymässä määritetyn sukupuolen oman sukupuolensa vastaiseksi. Usein transsukupuolinen henkilö haluaa korjata fyysisen olemuksensa vastaamaan koettua sukupuolta. Transnainen on siis itsensä miehen kehosta naisen kehoon korjauttanut henkilö, ja transmies on puolestaan korjauttanut naisen kehon mieheksi. (Transtukipiste 2014.)

Transgender (suomen kielessä) ei koe kumpaakaan sukupuolta kokonaan omakseen, kokemus kehosta vaihtelee yksilöittäin. Transgenderiä vastaava termi puhekielessä on myös muunsukupuolisuus. (Transtukipiste 2014.)

Androgyynin merkitys tulee yhdistelmästä kreikankielisiä sanoja *aner* (miespuolinen) ja *gyne* (naispuolinen). Androgyynit transgenderien tavoin eivät välttämättä tunne kumpaakaan sukupuolta omakseen tai vaihtoehtoisesti samaistuvat molempiin.

(Koti Petri Paavola 2014.)

Cis-sukupuolinen henkilö on nainen tai mies, joka ilmaisee sukupuoltaan pääasiassa synnynnäiselle sukupuolelleen ominaisin tavoin. Suurin osa ihmisistä voidaan luokitella cis-sukupuolisiksi.

(Transtukipiste 2014.)

Drag queen / king on esiintyjä, jota toteuttaa dragin taidemuotoa pukeutumalla vastakkaisen sukupuolen mukaisesti. Esitykset sisältävät yleensä showtanssia, laulutaidetta tai sukupuolijärjestelmän haastavaa performanssia. (Transtukipiste 2014.)

3.3 Sukupuolen historiaa

Sukupuolen moninaisuus terminä on vielä monelle arkikielessä tuntematon. Pelkkä sukupuolen käsitteen ajattelu ja kyseenalaistaminen ei kuulu kovin monen arkeen. Heille, joille perinteinen ajattelutapa miehestä ja naisesta tai sukupuolikäsit-

teisiin, toimintatapoihin, pukeutumiseen ja jopa ammatinvalintaan yhdistettävistä rooleista ei muodosta minkäänlaista ongelmaa, voivat sukupuolivähemmistötkin olla tuntemattomampi käsite. Peruskoulutukseen ei ole tyyppillisesti kuulunut sukupuoliroolien kyseenalaistaminen yhteiskunnassa tai sukupuolineutraali kasvattaminen. Jos henkilö ei koe omalla kohdallaan ongelmaa sopeutua yhteiskunnan sukupuolirooleihin, ei hän tule kyseenalaistaneeksi roolien rajoittavaa asemaa heidän elämässään, jotka eivät koe perinteisiä rooleja itselleen sopiviksi.

Kulttuurissamme elää vahva kuva sukupuolesta biologiaan perustuvana yksiselitteisenä ja pysyvänä ihmisen ominaisuutena. Tämä perusta useimmiten pätee niin arkiajattelussa kuin tieteessäkin. Sukupuoli nähdään yleensä siten, että siitä on olemassa kaksi erilaista, toisensa poissulkevaa versiota: nainen ja mies. Jos ihminen on nainen, hän ei voi olla mies ja vastaavasti mies ei voi olla nainen. Jos ihminen itse väittää jotakin muuta, niin kurkataan housuihin ja uskotaan sukuelimiä, ei ihmistä. (Aarnipuu 2008, 13.)

Käsitykset ja termistö sukupuolesta sekä seksuaalisesta suuntautumisesta ovat vielä melko tuoreita. Esimerkiksi 1800-luvulla seksuaalista suuntautumista, transsukupuolisuutta ja transvestisuutta ei käsitetty erillisinä vaan yhteisinä ilmiöinä. Vuonna 1913 suomalainen Fritz Wetterhoff on kirjoittanut, että homosek-

suaalit eivät ole vain ”psykkisiä”, vaan myös biologisia hermafrodiitteja, solukoostumukseltaan toisenlaisia kuin tavalliset miehet ja naiset. (Suhonen 2007, 53.)

Sittemmin sukupuolen määritelmän teoriaan on vuosien saatossa omaksuttu uusia, kehittyviä termejä. Vuonna 1882 lääkäri Johan Backman määritteli ilmiön henkilön vastakkaisesta sukupuolintunteesta tilaksi, jossa henkilö käytöksellään ja olemuksellaan ilmaisee kokemusta vastakkaisesta sukupuolesta, kuvaillen tätä vääristyneeksi mielenlaaduksi. 1900-luvun alussa Euroopassa hoidettiin kokeellisesti ihmisiä lääketieteen avuin hormonaalisesti sekä kirurgisesti, ja tämä vaikutti transsukupuolisuuden käsitteen kehittymiseen. 1923 seksuaalisuuden tutkija ja ihmisoikeustaisteilija Magnus Hirschfeld erotti transsukupuolisuuden ja transvestisuuden käsitteen toisistaan, ja voidaan sanoa tämän vaikuttaneen sukupuolen käsitteeseen nykypäivänä. (Suhonen 2007, 53-54.)

Suomen kielessä käytettiin transsukupuolisuudesta kauan harhaanjohtavaa, nyttemmin vanhentunutta termiä ”transseksuaalisuus”. Tämä johtuu käänösvirheestä alkuperäiskielestä, englannista, jossa sexual tarkoittaa seksuaalisuutta tai sukupuolta asiayhteydestä riippuen. Vanhentuneesta termistöstä johtuen arkikielessä kuulee edelleenkin käytettävän paljon transseksuaalisuutta transsukupuolisuuden sijaan, ja nämä kaksi eri aihe-

piiriä on kauan lueteltu samaan diagnoosiin. Tämän vuoksi sukupuolen moninaisuus onkin jäänyt vaille näkyvyyttä seksuaaliseen suuntautumiseen verrattuna, ja esimerkiksi vastakkaisen sukupuolen vaatteiden käyttämistä pidettiin osoituksena homoseksuaalisuudesta. Perinteisestä poikkeava sukupuolikokemus on siis ikäänkuin näkymätön kategoria historiassa. (Suhonen 2007, 55-58.)

Huomautan sen vielä nykypäivänäkin olevan yleistä, että cis-sukupuolinen (yleensä heteroseksuaali) henkilö saattaa olettaa, ettei esimerkiksi miehen ruumiiseen syntynyt transnainen voi olla transsukupuolinen, jos hän on seksuaalisesti kiinnostunut naisista. Seksuaalisella suuntautumisella ei ole minkäänlaista suoraa yhteyttä henkilön sukupuolikokemukseen, minkä vuoksi tällainen oletus voi tuntua monesta transhenkilöstä hyvin loukkaavalta. Tällaisiin esimerkkitapauksiin voi kokemukseeni nojaten törmätä yksittäistapauksissa riippumatta transhenkilön kotimaasta, joten tämä väärinkäsitys ei siinä tapauksessa täysin johtune pelkästä termin kielellisestä väärinkäytöstä Suomessa tai Yhdysvalloissa.

Transsukupuolisen lääketieteellinen hoito on Suomessa kehittynyt 1950-luvulta alkaen, vaikka ilmiö itsessään on ollut vielä vieras. 1980-luvulla juridinen tilanne on alkanut parantua, mutta transsukupuoliset saivat silti ponnistella saadakseen hoitoja ja tunnustusta. Valtakunnallinen sukupuolivähemmistöjen perus- ja

ihmisoikeuksia ajava yhdistys Trasek ry perustettiin vuonna 1984 tarkoituksena auttaa transihmisiä tasapainoisen elämän saavuttamisessa ja transsukupuolisten aseman tuominen yleiseen tietoisuuteen. Ensimmäinen TransHelsinki tapahtuma järjestettiin vuonna -93, ja tämän innoittamana transtoiminta Suomessa aktivoitui. (Suhonen 2007, 60-61.)

Tieto transsukupuolisten itsemurhalukemista 1990-luvulla herätti halua hoitaa transsukupuolisten asiat kuntoon. Sittemmin 2000-luvulla esimerkiksi translaki Suomessa on kehittynyt, mutta pitkä historia transihmisten hoitovajeesta, psykiatriin sairaaloihin sulkemisesta ja tiedon puutteesta näkyy vielä eri sukupolvien suhtautumisessa transihmisiin. Nykyään idea transsukupuolisuudesta on kuitenkin painottaa normaaliutta. (Suhonen 2007, 61-64.)

3.4 Sukupuoli eri kulttuureissa

Valtakulttuurissa ja -keskusteluissa unohdetaan monesti sukupuoleltaan moninaisten ihmisten olemassaolo. Monet transihmisten kohtaamista ongelmista perustuvat juuri tähän. Suurimmalta osalta ihmisiä puuttuu tietoa sukupuolen muunnelmista tai tieto on vanhentunutta ja vääristynyttä, minkä vuoksi sukupuolivähemmistöjen unohtaminen on mahdollista. (Aarnipuu 2008, 210.)

Monen elämään on kuulunut huomattava määrä satuja, elokuvia, pelejä ja muita erilaisia tarinankerronnan tuotoksia jotka osaltaan muovaavat katselijansa käsitystä moraalista, käytösmaalleista, hyvästä ja pahasta, historiasta, kulttuurista sekä sukupuolesta. Olen itsekin kasvanut esimerkiksi *Disney*-elokuvia katsellen. Mieleeni on selkeästi jäänyt joidenkin *Disney*-elokuvien sukupuoliroolit. *Disney*n tuotoksia on niiden laajan maailmanlaajuisen levityksen ja suosion vuoksi luontevaa käyttää esimerkkinä.

Esimerkillisiä tapauksia *Disney*n tiukasta “prinssin tehtävä on pelastaa pulassa oleva avuton prinsessa” linjasta ovat vanhemmat niinkutsutut prinsessa-elokuvat. Esimerkiksi Lumikille (*Lumikki ja seitsemän kääpiötä*, 1937), Auroralle (kuva 6) (*Prinsessa Ruusunen*, 1959), tai Tuhkimolle (*Tuhkimo*, 1950)

tyypillisiä piirteitä on olla ihanteiden mukaisesti kaunis, hento, suloinen ja joutua pulaan josta pelastumiseen tarvitaan aina prinssi. Prinssit ovat myös tyyppillisesti lihaksikkaita, komeita, huumorintajuisia mutta vakavia ja urheita, ollen silti riittävän herkkiä. Pahimmillaan prinssi ei edes tarvitse nimeä miehen roolin tueksi, kuten Tuhkimon prinssi jota kutsutaan yksinkertaisesti prinssiksi tai prinssi hurmaavaksi.

Kuva 6. Kuvankaappaus prinsessa Aurorasta tämän herätessä suudelmaan, jolla prinssi pelasti neidon 100-vuotisen unen pauloista.

Toki poikkeuksia perinteiseen asetteluun löytyy erityisesti uudemmissa elokuvista, kuten transhenkinen Mulan elokuvasta *Mulan* (kuva 7) vuodelta 1998. Nuori Mulan tekeytyy mieheksi nimeltä Ping ja pukeutuu mielellään miesten vaatteisiin lähteäkseen taistelemaan miesten valloittamille sotatantereille iäkkään isänsä puolesta huomattuaan, ettei perinteinen kiinalaisen naisen sukupuolirooli täysin sovi hänelle. Mulanin rooli miehenä jopa jossain määrin kyseenalaistaa miespuolisen komentaja Li Shangin seksuaalisen suuntautumisen, mitä ei Disneyn elokuvissa ole kummemmin tapahtunut. Mulania lukuunottamatta sukupuolirooleja rikkovat hahmot tosin monesti ovat sivuroolissa, jätetty taustalle tai korostettu huomattavan koomisina henkilöinä juurikin sen vuoksi miltä he näyttävät tai kuinka he käyttäytyvät, esimerkkinä agentti Pleakley (kuva 8) vuoden 2002 elokuvasta *Lilo & Stitch*.

Kulttuurissamme huomaa myös eron siinä, kuinka naisen on paljon hyväksyttävämpää käyttää miesten vaatteita ja siihen suhtaudutaan jopa kunnioittavasti. Tähän verrattuna miespuolinen henkilö joka pukeutuu naisten vaatteisiin on esimerkiksi televisiosarjoissa, näytelmissä ja erityisesti sketsisarjoissa käytetty huumorin väline. Miehenä tunnetun henkilön valintaa käyttää naisille suunniteltuja vaatteita ei nähdä vakavissaan otettavana merkinä itseilmaisusta tai sukupuolen rajojen rikkomisesta.

Kuva 7. Kuvankaappaus Mulanista harjoittelemassa kamppailulajeja komentaja Li Shangia vastaan laulun *Niin kuin mies* aikana nähtävässä montaaissa.

Kuva 8. Kuvankaappaus Agentti Pleakleysta naisten vaatteissa.

Yhdysvaltalainen rocklaulaja Iggy Pop on esiintynyt muutamassa valokuvaaja Mikael Janssonin valokuvauskuvauksessa pukeutuneena mekkoon (kuva 9). Yleisön reaktioon hän vastasi sanoin "I'm not ashamed to dress 'like a woman' because I don't think it's shameful to be a woman". Häntä ei hävetä pukeutua kuin nainen, koska hänen mielestään ei ole häpeällistä olla nainen.

Historia on muovannut sukupuolen moninaisuuden käsitettä ja suhtautumista sekä Suomessa että maailmalla. Vuosisatojen saatossa sukupuolirajojen rikkominen pukeutumalla tai käyttäytymällä vastakkaisen sukupuolen mukaan on ollut laissa rangaistavaa, mutta suomalaisen taloinpoikaiskulttuurin uskotaan olleen hyväksyvä sukupuolen muunnelmia kohtaan. Kansantarinoissa esiintyi prinsessoja, jotka muuttuivat prinsseiksi. Myös 1600-luvulla Ruotsi-Suomen hallitsija kuningatar Kristiina oli tunnettu maskuliinisuudestaan ja näiden piirteiden korostamisesta. (Transtukipiste 2014.)

Länsimaissa liikkui 1800-luvulla ajatus psyykkisestä kaksineuvoudesta, mutta aikakauden tuomio ilmiöstä oli sairaus johon luettiin sekä homoseksuaalisuus että transihmiset ja ihmisiä leimattiin tavallisesta poikkeaviksi. Sukupuoli on aina ollut ominaisuus, jonka perusteella jaamme ihmisiä ryhmiin ja jonka mukaan kohtelemme ihmisiä huomaamattakin eri tavoin. (Transtukipiste 2014.)

Kuva 9. Iggy Pop Mikael Janssonin ottamassa kuvassa yllään mekko sekä naisten käsilaukku (Kuva: Mikael Jansson 2014).

Joissakin maissa, kuten Nepalissa ja Australiassa tunnustetaan kolmas sukupuoli, kun taas esimerkiksi Suomessa kaikki ihmiset on virallisesti jaettu kahteen sukupuoleen. Kulttuuritutkimus osoittaa, että monissa kulttuureissa sukupuolen moninaisuus on ollut hyväksyttyä jo historiassa. Joissakin kulttuureissa sukupuolia on ajateltu olevan jopa neljästä kymmeneen erilaista. Esimerkiksi muinaisen eurooppalaisen kulttuurin hautalöydöksissä on tavattu miehen ruumis haudattuna naisen esineistön kanssa kulttuurille tyypillisen naisen hautaustyylin mukaan. (Transtukipiste 2014.)

Intiassa nykyajalla tunnistetaan kolme sukupuolta, miehet, naiset ja hijrat. Monet intiaanikulttuurit ovat tunnistaneet transilmiön ja yksilön sukupuolen löytämiseen on annettu aikaa. Meksikon intiaanit, Zapotekit, uskovat joidenkin syntyvän jumalan tahdosta kolmanteen, arvostettuun sukupuoleen jota kutsutaan muxiksi. Muxeja pidettiin lahjakkaampina ja heidän koulutukseensa panostettiin enemmän, mistä syystä monet Zapotekien muxit työskentelevät nykyään korkeassa virassa. (Transtukipiste 2014.)

Eri kulttuurien keinot määrittää sukupuoli ovat olleen mitä moninaisempia sukupuolen rinnalla. Jotkut kulttuurit määrittävät sukupuolen sen mukaan, minkälaisiin töihin lapsi hakeutuu, miten sukupuoli ilmenee unessa tai kuinka henkilö itse sen määrittää. Toiset käsittävät sukupuolen muuttuvaksi elämän myötä. Monissa

kulttuureissa on tunnettu asia, että samalla ihmisellä voi olla useita sukupuolia. (Transtukipiste 2014.)

3.5 Asiantuntijahaastattelu

Haastattelin Joensuun seksuaalisen tasavertaisuuden Hobiles ry:n Transryhmän vetäjää sukupuolen moninaisuuteen ja sen tämänhetkisen tilaan sekä näkyvyyteen liittyen. Haastattelun suoritin toimittamalla kysymykset haastateltavalle ja antaen hänelle aikaa pohtia vastauksia ennenkuin hän lähetti ne takaisin minulle.

Haastattelussa selvitin Jasper Lappalaisen kokemusta sukupuolivähemmistöjen tämänhetkisestä tilasta ja siitä, kuinka se tulee muuttumaan. Lappalainen toteaa suhtautumisen vähemmistöjä kohtaan muuttuneen niin että ihmisen omalle kokemukselle jää nykypäivänä enemmän tilaa. Aikaisemmin sukupuoli liitettiin pelkästään biologiaan, joka saneli myös sosiaalisen ja juridisen ulottuvuuden. Cis-sukupuolistenkin elämä on aika tiukasti sukupuolirooleihin sidottua. Lappalainen kertoo myös biologian vaikuttavan sukupuolten eroihin, mutta epäilee vaikutuksen olevan kuitenkin vertais-tettavissa siihen, mihin muottiin kulttuurimme ihmisiä asettaa.

Lappalainen epäilee sukupuolen määritelmän painottuvan tulevaisuudessa yhä enemmän ihmisen omaan kokemukseen ja itsensä määrittelyyn. Sukupuolen merkitys yhteiskunnassa vähenee, ihmisiä pidetään ennen kaikkea yksilöinä eikä jonkun sukupuolen

edustajina. Aivojen tutkiminen reaaliajassa esimerkiksi erilaisten kuvantamismenetelmien kehittyessä voi tuoda lisää tietoa sukupuolen kokemisen neurobiologiasta ja tämä voi auttaa ihmisiä ymmärtämään, ettei esimerkiksi transsukupuolisuus ole oma valinta.

Yksilön tarvetta ilmaista itseään Lappalainen kuvailee riippuvaiseksi henkilöstä, mutta yleisesti ottaen jokaisen pitäisi saada olla sellainen kuin on. Arjessa moni ei edes ehkä tule ajatelleeksi ilmaisevansa jotain sukupuolta siinä tapauksessa että ei ole minkäänlaista ristiriitaa biologisen, sosiaalisen ja koetun sukupuolen välillä. Asia nousee esille vasta, kun joku haluaakin ilmaista sukupuoltaan ”väärin”, esimerkiksi poika pitää mekkoa tai tyttö ajelee päänsä kaljuksi. Itseilmaisusta Lappalainen on myös kokenut, että erityisesti transsukupuolinen ihminen voi kokea, että hänen on oltava yhteiskunnan määrittelemällä tavalla sukupuolensa tyyppilinen tai jopa liioiteltu edustaja, miehen Arnold Schwarzeneggerin ja naisen Marilyn Monroen kopio, vaikka oma persoonallisuus olisi jotain ihan muuta.

Mahdollisuus itseilmaisuuun on Lappalaisen mukaan Suomessa parempi kuin monessa muussa maassa, mutta siihen ei saa tuudittautua ja jämähtää paikoilleen. Naisiksi luokitelluilla on jostain syystä enemmän vapauksia, nainen smokissa aiheuttaa vähemmän hämmennystä, huvittuneisuutta ja kielteisiä tunteita kuin mies

kukkamekossa. Ihmiset alkavat kuitenkin ymmärtää erilaisuutta paremmin, kun rohkeat yksilöt pitävät asiasta ääntä. Vuosien kuluessa ihmiset tottunevat siihenkin että on sukupuoleltaan moninaisia ihmisiä, kun asiaa pidetään esillä. Voi olla että kymmenen vuoden päästä transihmiset ovat pienempi tabu kuin vielä nyt, Lapalainen kertoo.

4 T-PAIDAT JA VIESTIN MERKITYS VAATETUKSESSA

Yksilön käyttämistä vaatteista ja olemuksesta voi pinnallisesti tulkita paljon kantajastaan. Mitä kiinnostuksen kohteita henkilöllä esimerkiksi on, mitä hän harrastaa tai millaista musiikkia hän kuuntelee, millaista työtä hän tekee tai jopa vihjeitä seksuaalisesta suuntautumisesta. Tulkinnat perustuvat opittuun tietoon, se mitä henkilö pukee yllensä on tyypillisesti tietoinen valinta ja vaatteet yleensä on yhdistettävissä johonkin alkuperään tai stereotypiaan. Vaatetus on merkittävä osa ihmisen sanantonta viestintää ja lähetää käyttäjästäan jatkuvasti signaaleja, olivat nämä tarkoituksellisia ja oikein tulkittavissa tai eivät.

Printtipaidat ovat mielestäni poikkeuksellisen mielenkiintoinen vaatetuksen linja, koska pienelläkin visuaalisella elementillä paidassa voi olla merkittävä sanoma. Printtipaidan käsite tarkoittaa tyypillisesti kuvitettua T-paitaa tai hupparia. Printtipaitaa käytetään vaatetuksessa osana joka voi olla näkyvillä ympäri vuoden, kuten esimerkiksi arkivaatekäytön lisäksi työvaatteena tai yöpaitana. Kuvalla puolestaan voi viestiä monia eri asioita ja sillä, millainen kuvitus on tyyliltään tai mitä elementtejä se sisältää voi osaltaan vaikuttaa siihen, kuinka viesti välittyy.

Moneen arjesta poikkeavaan tilanteeseen kuuluu eri maissa ja kulttuureissa oletusarvoinen asukokonaisuus. Esimerkiksi hautajaisiin pukeudutaan yleensä kunnioittavasti kunkin maan ja kulttuurin surua symboloivan värin mukaan, kuten Suomessa mies mustaan pukuun ja nainen valitsemaansa soveliaaseen mustaan asukokonaisuuteen. Eri tavoin eri kulttuureissa pukukoodi yltyy muun muassa tiukasti arkeen, työpaikoille sekä koulutusjärjestelmään. Tiukkaa pukukoodia vastaan kapinoiva henkilö voidaan esimerkiksi erottaa koulusta. Syy minkä vuoksi joku riskeistä tietoinen pukeutuu tavasta poiketen, voi olla keino ilmaista itseä tai halu provosoida.

4.1 Viesti ja kuva

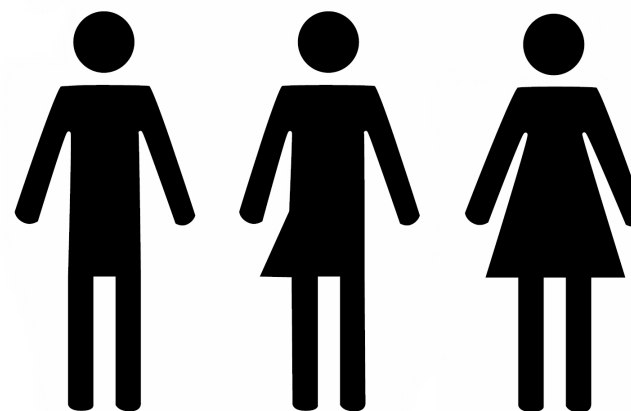
Kuvitukset voivat kertoa paljonkin ajastamme, ja kuvittamistapojen ymmärtäminen kulttuurissa voi olla omiaan suvaitsevaisuuden sekä uteliaisuuden heräämiseen esimerkiksi erilaisia taiteen ilmenemismuotoja kohtaan. Näköaistilla on merkittävä osuus siihen, kuinka keräämme uutta tietoa ja tulkitsemme näkemäämme. Keräämme erilaisista tilanteista aistihavaintoja, jotka muokkaavat ajattelutapaamme. Katsoessamme kuvaa käsityksemme asioista muuttuu kuvan luodessa katsojalleen merkityksiä. Vaikka aito

kokemus kuvan tapahtumasta ja sisällöstä puuttuisi, voi kuva toimia kokemuksen korvikkeena. Visuaalinen havainto on monen aihe-sisällön välittymisessä nopein ja orientoivin tapa. (Hatva 1993, 9.)

Piirros on apukeino, jolla voidaan kuvata visuaalisia piirteitä. On tiettyjä piirrettyjä merkkejä, jotka ovat sopimuksenvaraisia. He, joilla on tiedossaan merkityksen avain, pystyvät ymmärtämään merkin sisällön. (Hatva 1993, 21) Tällaisiin merkkeihin ja symboleihin törmää arjessa joka puolella, eikä niiden merkitystä tarvitse yleensä pohtia tilanteessa ellei merkki ole kokijalleen ennalta tuntematon. Liikenteessä, julkisissa tiloissa kuten lentokentällä, kaupoissa ja esimerkiksi puhelinta vilkaistaessa voi havaita kyseisiä, yleensä tuttuja merkkejä hyvinkin nopeasti. Perinteisestä miestä sekä naista symboloivasta yksinkertaisesta ihmishahmosta tunnistaa pelkän hahmon hameenhelman perusteella kummalle sukupuolelle tarkoitettu merkitys tai paikka, kuten vessa, on kyseessä. Kun näiden merkkien tilalle tai viereen laitetaan kolmas hahmo, olkoonkin muutos vain pieni yhdistelmä molempia symboleita, joutuu moni jo miettimään hahmon viestiä hetken kauemmin. Tämä johtuu siitä, ettei kyseiseen symboliin normaalisti törmää tuttujen mies- ja naissymbolin yhteydessä (kuva 10).

Vasemmassa reunassa on monen eri kulttuurin edustajalle helposti tunnistettavissa oleva miehen symboli, oikeassa reu-

nassa vastaava symboli naiselle. Symbolit erottaa toisistaan yksinkertaisesta muutoksesta hahmojen vaatteissa, mikä viittaa opittuun tietoon siitä, etteivät miehet kyseisessä kulttuurissa tyypillisesti käytä mekkoja tai hameita. Välissä oleva hahmo saa katsojansa hämmentymään hahmon sukupuolesta, ellei ilmiö sukupuolen moninaisuudesta ole symbolin katselijalle tuttu.

Kuva 10. Tunnistettavien mies- ja naishahmojen välissä oleva kolmas hahmo voi herättää näkijässään hämmennystä.

Kuva on hyvin tulkinnallinen viestintäväline joka vaatii kielellistä tukea yksiselitteisyyden saavuttamiseksi, koska esimerkiksi värien merkitys vaihtelee kulttuurillisesti ja jopa yksilöllisesti. Yhdellä kuvalla voi siis kertoa totuuden helpommin kuin lukuisilla sanoilla, mutta yhtä hyvin sillä voi myös valehdella. Kuva on aina luonteeltaan symbolinen, vaikka sen symbolisuuden aste voi vaihdella valokuvasta aina yksinkertaiseen piirroskuvioon asti. Voidaan kuitenkin todeta, että realismi on vain tietynlainen kulttuurisidonnainen sopimus siitä, mitä on opittu pitämään ”jonkin näköisenä”. (Hatva 1993, 29.)

Taiteilija tulkitsee kuvaa luodessaan maailmaa josta hän itse ensin muodostaa tietoa, mutta tähän tietoon vaikuttaa koko taidehistoria ja sen mukana kehittyneet kuvaan liittyvät sopimukset (Hatva 1993, 32). Tämä tekee mielestäni kuvasta mielenkiintoisen viestinnän menetelmän. Viesti ja sopimukset viestistä muuttuvat jatkuvasti ajan kuluessa, mutta muutos yleensä on hyvin hidas. Esimerkiksi kuvan 10 mies- ja naishahmot ovat vakiintuneet kulttuuriimme ajan saatossa hyvin tiukkaan. Parempaan tietoisuuteen laajenevan sukupuolen moninaisuuden ehdoilla nämä vakiintuneet symbolit joutuvat kuitenkin ensimmäistä kertaa pitkään aikaan muuttumaan ja kehittymään tukeakseen paremmin niiden kulttuureiden kehitystä joihin ne sidoksissa ovat.

4.2 Painotekniikat

Painotekniikan valitseminen on merkittävä päätös suunnittelutyön etenemistä ajatellen. Painotekniikka määrittää värien määrän ja laadun, printin kestävyuden paidassa, värin pysymisen suhteutettuna pesukertoihin, paidan värin, paitojen painatushinnan ja joissakin painotaloissa myös painettavien paitojen määrän. Painotekniikat vaihtelevat jonkin verran painotalojen välillä. Suunnitelmien tyylin ollessa vielä harkinnan alaisena pohdin vaihtoehtona moniväripainatusta ja piirrettyjä kuvia, jolloin kuvitukselle sopiva painotekniikka olisi ollut valokuvien painatukseen sopiva painatus. Päätin kuitenkin, että malliston linja on helpompi pitää yhtenäisenä ja graafisena, jos väripinnat ovat yksinkertaisia ja värejä on vähemmän. Sopiva painotekniikka määräytyy joka tapauksessa tapauskohtaisesti värien määrän mukaan.

Spottiväri-erikoisvärieroteltu painatus on menetelmä, joka soveltuu kaikenvärisille paitapohjille. Spottivärimenetelmä sopii hyvin, kun tavoitellaan valokuvamaista kuvaa. Spottivärillä saa printtiin aikaiseksi myös liukuväripintoja. (Printti 2014.)

Kompaktiväripainatus tehdään 1-7 värillä. Painatus rakentuu yhteisistä väripinnoista, tummiin paitoihin tulee aina pohjaväri jonka

päälle painetaan muut värit ja valkoiset pinnat painetaan pohjavärin päälle uudestaan, jotta väripeitto on riittävä. (Printti 2014.)

CMYK-painatus painetaan neljällä läpinäkyvällä värillä ja se on valokuvan kaltainen, mutta värin läpikuultavuuden vuoksi painotekniikka sopii pääasiassa vain valkoiselle kankaalle. (Printti 2014.)

Etsauspainatus tarkoittaa tekniikkaa, jossa käytetään lisäainetta joka syrjäyttää jo värjätyn värin paidasta. Tämän vuoksi puuvillan valkoinen väri tulee esiin, ja painoväriä ei tunne paidan pinnassa koska se häviää kuivatusuunissa. Tämä tekniikka sopii esimerkiksi 1-väripainatukseen tummalle kankaalle. (Printti 2014.)

Myös metallihohtovärisävyjä, pimeässä hohtavaa fosforipainatusta, 3-ulotteista painatuskuviota tai mokkaväriä, jossa mokkamainen pinta, on mahdollista hyödyntää suunnittelutyössä (Printti 2014). Edellämainitut tekniikat ovat kalliimpia kuin tavallisemmat painomenetelmät, eivätkä läheskään kaikki painotalot tarjoa näitä painotekniikoita palveluissaan.

Flokkipainatuksessa grafiikka irroitetaan värikalvoista ja painatetaan kankaaseen korkeassa lämpötilassa. Painatuksessa on samettinen pinta, värit ovat hillityt ja painatus on suhteellisen pitkäikäinen. Tekniikka ei tue ohuita linjoja eikä montaa väriä grafiikkaa kohden,

ja värimäärä on rajallinen. (Spreadshirt 2014)

Fleksipainatus valmistetaan samoin kuin flokkipainatus, mutta painatusvärit loistavat, painatusväri kestää kiiltävänä jopa satoja pesukertoja, pinta kestää venymistä eivätkä ohuetkaan linjat katkeile. Fleksipainatuksen erikoisuutena sen voi painattaa kirjoituspintaisena, jolloin painoväriin voi kirjoittaa tarkoitukseen sopivalla kynällä. (Spreadshirt 2014)

Digitaalipainatus on yleinen menetelmä valokuvamaisen kuvan painatukseen. Menetelmä sallii kuvassa paljon värivaihteluja, mutta tekniikka ei ole yhtä kestävä kuin esimerkiksi flokki- ja fleksipainatus. Digitaalipainatukseen on kaksi erilaista menetelmää, suora ja tavanomainen digitaalipainatus. Suorassa digitaalipainatuksessa painatusväri suihkutetaan suoraan vaatekappaleeseen. Lopputuloksen jälki tuntuu pehmeältä ja sopii hyvin suurten grafiikoiden painatukseen, mutta värit haalistuvat pesussa eivätkä toistu voimakkaina. Tavanomaisessa digitaalipainatuksessa grafiikka painetaan siirtokalvoon ja leikataan siitä irti. Kalva painetaan paitaan kuumentamalla. Tavanomaisen menetelmän painovärit kestävät paremmin pesua kuin suoran painatuksen, mutta tekniikka on mahdollista toteuttaa vain hyvin vaaleisiin tuotteisiin. (Spreadshirt 2014)

Edellämainitut painotekniikat ovat lähinnä esimerkkejä erilaisista painotekniikoista ja niiden monista mahdollisuuksista, koska jokaisella painotalolla on erilaisia tekniikoita ja muuttuvat nimitykset keskenään samankaltaisillekin painotekniikoille. Näistä lisää tietoa löytää yleensä eri painotalojen Internet-sivuilta. Opinnäytetyössäni mainitsemista painotekniikoista omaan projektiini soveltuu parhaiten kompaktiväripainatus esimerkiksi digitaalipainatukseen verrattuna, koska useimmat ideoistani sisältävät vähemmän kuin seitsemän väriä, väripinnat ovat tasaisia eikä tarvetta valokuvamaiselle väripinnalle (kuva 11) ole, sekä kaikkien paitojen pohjaväri on musta.

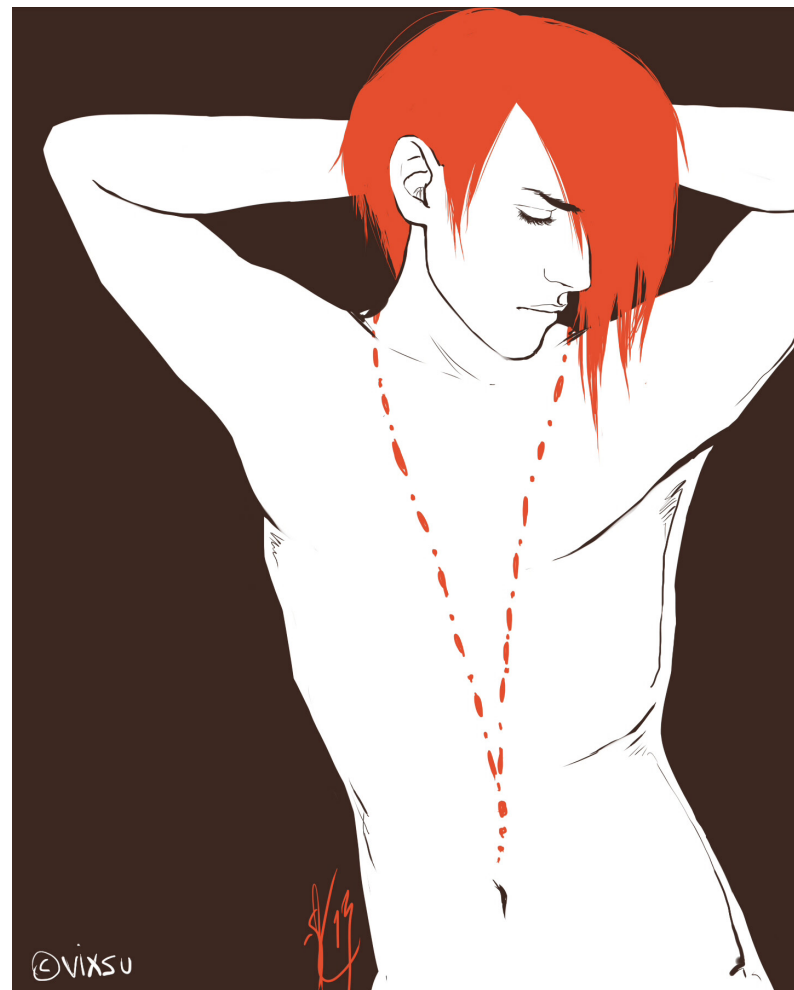
Kuva 11. Runsaiden väri vaihteluiden, liukuväripintojen, pienten yksityiskohtien määrän ja vaaleiden värien vuoksi esimerkiksi tämäntyyppinen kuvitus olisi suositeltavaa painaa menetelmällä, jolla painetaan valokuvamaisia kuvia.

5 PROSESSI

5.1 Lähtökohdat ja alkuvalmistelut

Opinnäytetyön aihe syntyi ikään kuin vahingossa samalla, kun harjoittelin piirtämisen erilaisia tekniikoita. Loin graafista, visuaalisesti yksinkertaista kuvitusta ja pohdin kuinka tällaista voisin hyödyntää opinnäytetyössäni (kuva 12). Idea paitamallistosta kehittyi melko nopeasti, mutta aihepiiriä jouduin pohtimaan hiukan kauemmin kunnes keksin nostaa teemaksi melko ajankohtaisen vaiheen omasta elämästäni. Alussa projektini aiheeksi pohdin sukupuolivähemmistöjä tuotuna esiin parodian kautta, mutta ymmärrettyäni aiheen aiheuttamat rajoitukset ja riskit muutin aiheen sukupuolen moninaisuudeksi. Sukupuolen moninaisuus tavoittaa ihmiset äärilaidasta toiseen rajaamatta ketään ulkopuolelle sukupuolen perusteella.

Aihepiirin selkeydyttyä itselleni otin vuoden alussa puhelimitse yhteyttä valtakunnallisen ihmisoikeusjärjestön SETA:n sihteerin yhteistyön toivossa. Sain tietää, että SETA voisi mahdollisesti olla mukana valmiin paitamalliston mainostamisessa sosiaalisessa mediassa, mutta rahallisesti heillä ei ole resursseja projektin tukemiseen.

Kuva 12. Loppuvuodesta 2013 piirtämäni luonnos, josta idea printtipaitamalliston luomiseen syntyi.

Tämä selkeytti opinnäytetyöni rajausta siihen, ettei mallistoa markkinoille vielä opinnäytetyön aikana tulaisi saamaan. Oma budjetti riitti vain parin mallikappaleen painattamiseen.

Yhteistyötahon puute jätti aikataulun, malliston laajuuden ja paitojen visuaalisen ilmeen oman harkintani varaiseksi. Myös se oli nyt tiedossa, etten saisi paitamallistoa ainakaan suoraan SETAn kautta minnekään myyntiin, joten markkinointiväylät jäivät auki eikä minkäänlaista rajaavaa budjettia suunnittelua ajatellen ollut olemassa. Tunsin kuitenkin, että jonkinlainen pohjatieto kappalemäärien hinnastoista on oltava, jos printtejä myöhemmin haluaa viedä myyntiin.

Ennen varsinaisen suunnittelun aloittamista otin siis selvää siitä, millaisia painatusmahdollisuuksia ja tekniikoita on olemassa. Käytettävä painomenetelmä ja värien määrä sekä värin laatu vaikuttaa painatettavien tuotteiden minimimäärään sekä hintaan. Tämä vaikutti tekemiini valintoihini myöhemmin suunnittelun aikana.

Tässä vaiheessa päätin paitamalliston tulevaksi kooksi 5-8 erilaista printtiä. Liian suuri mallisto olisi ollut turhan haasteellinen pitää yhtenäisenä ja vaikka esimerkiksi myyntiin ja varastointiin vaikuttavat tekijät eivät vielä olekaan ajankohtaisia, niin en halunnut

malliston koon leviävän käsistä. Myyntiväylistä riippuen erilaiset järjestelytekniset asiat, kuten kaikkien mallien saatavuus jokaisessa eri koossa voisi kuitenkin pienemmän myynnin kautta olla haasteellista jos mallisto olisi liian laaja.

Inspiraatiota työlleni lähdin etsimään Internetistä printtipaitoja myyviltä sivustoilta ja pohdin, millaista sanomaa haluan paitoillani viestiä, mistä muualta kuin Setalta saisin mahdollista avustusta paitamalliston esille tuontiin ja kuinka laaja mallisto olisi kyseessä. Luonnostelin ensimmäisiä ideoita piirtopöytää käyttäen piirto-ohjelma Paint Tool SA:ssa. Viestin välittämisen keinot sekä valinnat koskien paitojen painotekniikoita tulisivat olemaan minulle aikaa vievämpi projektin osa kuin itse suunnitelmien toteutus painovalmiuteen tietokoneella. Vektorigrafiikan teko on minulle ennestään tuttua, joten siihen tutustumiseen minun ei tarvinnut varata aikaa.

5.2 Printtien suunnittelu & Tyylin valinta

Päätös selkeälinjaisesta, informatiivisesta ja visuaalisesti yksinkertaisesta linjasta suunnitteluun vakiintuikin melko nopeasti. Päätöksen teko oli kuitenkin hetkittäin haastavaa. Vaikka minulla olikin selkeät mielikuvat siitä, millaisia printtejä halusin suunnitella, niin ajatus

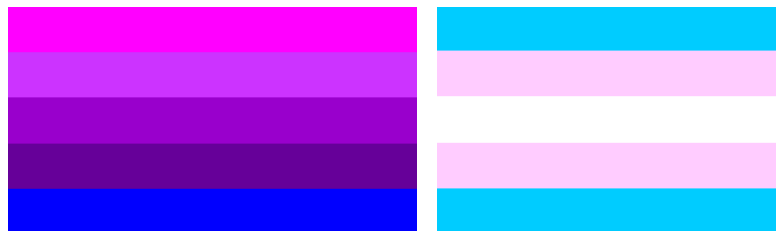
Kuva 13. Piirrän enimmäkseen kuvitteellisia ihmishahmoja, ja androgynit henkilöt kiehtovat minua. Kuvituksen kaltainen tyyppi yhdistettynä sanalliseen viestiin olisi ollut yksi vaihtoehto malliston ilmeelle.

värikkäistä, yksityiskohtaisista kuvituksista houkutteli aika-ajoin. Tein luonnoksia (esimerkkinä kuva 13) ja kokeilin erilaisia tyylejä, mutta malliston yhtenäisyyttä ajatellen päätös kantavasta tyylistä oli kuitenkin tehtävä jo tässä vaiheessa. Kokeiluja tehdessäni ymmärsin myös, ettei alkuperäinen ideani lopputuloksesta sopisi kovin hyvin yhteen kirjaviiden kuvitusten kanssa, vaan niiden tulisi viestintä ymmärrettävyyden vuoksi olla juuri selkeitä ja nopeasti havainnoitavia. Tätä varten päätin, että käytettävän typografian ja sanojen tulee toimia ilman ylimääräistä selitystä ja pienten yksityiskohtien määrä kuvassa tuli minimoida.

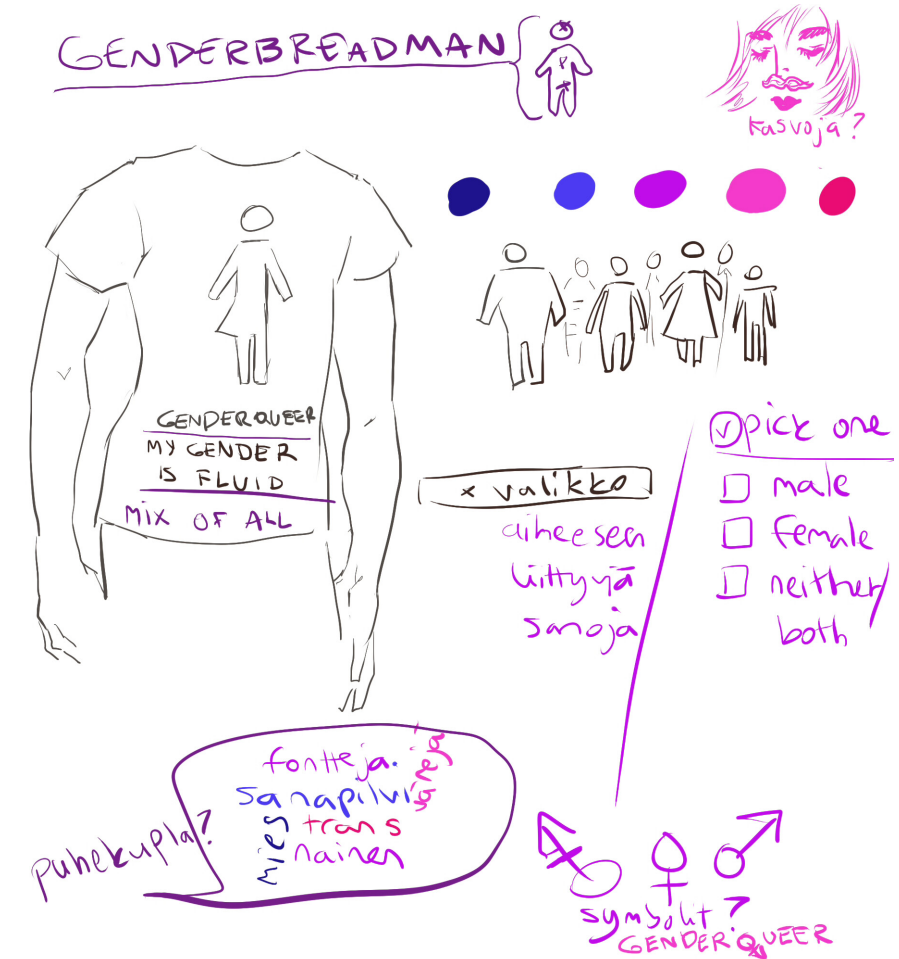
Painoteknisistä seikoista johtuen värien määrä oli myös osittain rajoittava tekijä suunnittelussa. Päädyin käyttämään kaikissa printeissä samaa väriskaalaa sinisestä pinkkiin ja violettiin sekä neutraaliin valkoiseen. Käytin myös joitakin edellämainittujen välisävyjä siten, ettei eri värejä tule mallistoon kuitenkaan liikaa. Alussa pohdin, voisinko käyttää sateenkaaren värejä tuomaan kirjoja ja mahdollisuuksia printteihin. Totesin kuitenkin, että sateenkaaren värit yhdistetään liian helposti seksuaalisuuteen eikä sukupuoleen, mikä ei auttaisi yhtään viestini välittymistä. Violetti, sininen ja vaaleanpunainen puolestaan ovat yleisemmin sukupuolen yhteydessä käytettyjä värejä (kuva 14), ja niillä oli myös mahdollista leikitellä suunnitelmissa.

Piirroksista luovuttuani jatkoin työskentelyä Paint Tool SA:ssa luonnostellen sen suuntaisia graafisia hahmoja (kuva 15), joita lopullisissakin printtipaidoissa nähdään. Kyselin kasvokkain ja Internetissä keskustellen mielipiteitä alkuluonnoksista, ja sain myönteistä palautetta joten jatkoin niiden parissa vieden ne Adobe Illustrator suunnitteluohjelmaan tehdäkseen niistä vektoriversioita ja värikokeiluja.

Typografisia valintoja olin harkinnut mielessäni jo valmiiksi, mutta lopulliset fonttien valinnat suoritin siinä vaiheessa kun tein luonnoksista puhtaat versiot tietokoneella. Lopullisissa paidoissa käytin yhteensä viittä erilaista fonttia ja niiden muunnelmia. Alunperäisen suunnitelmani mukaisesti olisin käyttänyt vain kolmea fonttia, mutta yksi suunnitelmista vaati käytettäväksi useampaa eri tyylistä vaihtoehtoa jotta lopullinen idea välittyisi paremmin (liite 4). Kaikki käyte-

Kuva 14. Kaksi käytössä olevaa erilaista väri-versiota translipusta. (Kuva: <http://www.crwflags.com/fotw/flags/qq-tgf.html>)

Kuva 15. Koottu valikoima luonnoksia jotka johtivat lopullisiin tuloksiin.

tyt fontit on ladattu ammattilaiskäyttöön suunnatulta Font Squirrel nimiseltä sivustolta <http://www.fontsquirrel.com/>, joka tarjoaa useita fonteista ilmaisen näyteversion ja tämän ohelle voi sivustolta ostaa koko fonttiperheen.

Alusta asti oli selvää, että paitapohjat tulevat olemaan mustia. Paitojen malli ei ole muotoon leikattu, vaan unisex-malli joka sopii kaikille. Pohjavärinä musta on suosittu varma valinta ja musta toimii hyvänä kontrastina sekä valkoisille että värillisille printeille.

5.3 Kehitys, palaute ja protot

Piirsin SA:ssa pari paitapohjaa ikäänkuin ihmisten päälle hahmottaakseni paremmin, miltä kehittyvät suunnitelmat tällä tavoin esitettynä näyttävät (kuva 16). Kun puhtaat versiot suunnitelmista kehittyivät ja asettelin tekstejä kuviin, huomasin, että tekstien sisällön kanssa on oltava tarkka jottei sen merkitys käänny aihepiiriä vastaan. Esimerkiksi englannin kielen sana *genderqueer* (*gender* tarkoittaa sukupuolta ja *queer* tässä tapauksessa omituista) on mielestäni hauska. Olisin halunnut soveltaa sitä johonkin printtiin vaihtaen kirjaimen q transsymboliksi, mutta pohdin kyseisen sanaleikin viittaavan lähemmin

Kuva 16. Hahmotusta helpottavia piirroksia. Molemmat ylläolevista symboleista päätyivät lopulliseen mallistoon, vaikka ylempänä oleva symboli sai palautetta siitä, ettei toispuolista hametta välttämättä hahmota hameeksi.

Kuva 17. Muun muassa nämä kasvoihin viittaavat paidat jäivät mallistosta kokonaan pois. Vasemman alakulman paita yhdistettiin muunmuassa *Playboyn* symbolipupuun rusetinsä vuoksi

vähemmistöön kuin moninaisuuteen, joten jätin idean toistaiseksi hyllylle myöhempää käyttöä varten.

Tässä vaiheessa keräsin palautetta puhtaaksi tehdyistä suunnitelmissa. Palautetta keräsin pääasiassa suullisesti samalla, kun esittelin kuvia suunnitelmistani. Palautetta sain noin parilta kymmeneltä hengeltä, ja saamani palautteen pohjalta kehittelin ideoita eteenpäin. Muutamat ideat kulkivat jonkin aikaa mukana. Työstin niitä lisäämällä tai poistamalla pieniä graafisia elementtejä, mutta loppujen lopuksi monet näistä ideoista olivat liian humoristisia tai outoja (kuva 17) eivätkä ne täten sopineet osaksi lopullista mallistoa. Tässä vaiheessa ideoita oli vielä kymmenkunta erilaista, joten karsintaan oli vielä mahdollisuus.

Yleisesti palaute printeistä oli myönteistä ja jopa sukupuolivähemmistöihin kuulumattomat henkilöt pystyivät osoittamaan paitojen joukosta sellaisia suunnitelmia joita he itsekin käyttäisivät. Muun muassa kuvassa 16 nähtävä hahmo joka kuvailee ihmisen minäkuvaan vaikuttavia osatekijöitä sai positiivista huomiota monilta erilaisilta ihmisiltä. Toinen huomiota kerännyt paita oli tietokoneen valikkona muistuttava lista sanoja (liite 3).

Muutokset, joita lopullisiin suunnitelmiin palautteen pohjalta tein olivat melko pieniä ja lähinnä graafisia. Enimmäkseen kar-

sin suunnitelmista pois ylimääräistä typografiaa, turhia ääri-vojoja ja värejä. Itse viestistä tai sen välittymisestä saatu kehittävä palaute oli hyvin niukkaa. Joidenkin alkuperäisistä ideoista sanottiin toistavan itseään, joten yhdistin niiden merkityksen yhteen suunnitelmaan. Tästä esimerkkinä jo edellämainittu kuvassa 16 nähtävä vasemman alareunan suunnitelma.

Kun kuuden erilaisen printtipaidan mallisto oli valmis, poimin niistä kolme erilaista suunnitelmaa ja toimitin ne painatettavaksi Joensuulaiselle painotalo TukkuTiimille. Projektin alussa suunnitelin, että voisin itse painaa käsin protot suunnitelmista tavallisilla kangasväreillä kaupasta saataville mustille T-paidoille. Tämän kustannukset ja käsityöni jälki suhteutettuna siihen, että sain paidoista yksittäiskappaleet painettavaksi paikalliseen painotaloon hintaan 20 euroa kappale, ei käsityöni tulos olisi ollut hinnan eikä vain arvoinen.

Lopulta sain monen viikon odotuksen jälkeen käsiini vain kaksi mallikappaletta painotalosta riippuneiden ongelmien vuoksi (liite 8). Näiden paitojen painolaatu oli mielestäni korkeintaan tyydyttävä, eikä laatu kelpaisi jälleenmyyntiin. Sen lisäksi valikkopaidasta puuttuu sana *female*, vaikka painoon toimitetussa materiaalissa se lukee. Tämän vuoksi myös sanojen riviväli on protossa tarkoitettua suurempi.

6 PROSESSIN LOPPUTULOS

Opinnäytetyön lähtökohta oli luoda painovalmis printtipaitamallisto, jonka kuvituksen sanoma on positiivinen näkemys sukupuolen moninaisuudesta. Tarkoitus oli myös hakea yhteistyöjärjestöjä tukemaan projektia ja mahdollisia tuotteen loppukäyttäjiä antamaan kehittävästä palautetta projektin etenemiseksi.

Lopullinen prosessin tuotos on kuusi erilaista printtipaitaa, jotka yhdessä luovat malliston jota minulla on tulevaisuudessa mahdollisuus valmistuttaa ja saattaa myyntiin joko mahdollisen oman yrityksen tai muiden paitojen jälleenmyynnistä kiinnostuneiden henkilöiden kautta. Malliston lopputulos näyttää pitkälti siltä miltä jo alussa sen suunnittelinkin näyttävän. Malliston värit sekä typografia ovat yhtenäiset keskenään, kuten on paitojen välinen viestikin.

Kaksi malliston paidoista ovat selkeästi typografiapainotteisia ja sanallinen viestintä tekee näiden paitojen sisällön helposti ymmärrettäväksi. Kolme paidoista on symbolisempia eivätkä sisällä ollenkaan sanallista viestintää. Yksi paidoista on yhdistelmä sekä typografiaa että kuvitusgrafiikkaa. Symbolisten paitojen sanomaa voi joutua pohtimaan hetken pidempään, mutta sen oivallettua viestin merkitys on monille helposti ymmärrettävissä. Niille, jotka vies-

tiä eivät välittömästi ymmärrä, herää mahdollisesti tarve pohdiskella näkemäänsä ja sen voi ymmärtää paremmin asian noustessa heille joskus ajankohtaiseksi.

Paita, jossa on yksi valkoinen hahmo (liite 1) on tavallaan koko projektin keulakuva. Hahmo kiteyttää sen, mistä koko projektissa on alusta asti ollut kysymys ja hahmo onkin ensimmäinen, jo alussa valmistunut suunnitelmani koko mallistoa varten ja tätä mallia olen käyttänyt lähtökohtana muun grafiikan syntymiselle. Hahmo on yhdistelmä tunnettuja miehen ja naisen symboleita luoden sukupuoli-neutraalin vastineen näille kahdelle ääripäälle.

Kuvitusgrafiikan ja typografian yhdistelmä (liite 2) osoittaa englanninkielisin sanoin *identity, orientation, sex* ja *expression* sen, että jokaisen ihmisen identiteetti, seksuaalinen suuntautuminen, fyysinen sukupuoli ja itseilmaisus ovat neljä eri asiaa jotka yhdessä luovat kantajansa minäkuvan.

Enemmän typografiaa sisältävässä paitadassa on perinteistä pudotusvalikkona muistuttava lista erilaisia sukupuolen muunnelmia kuvaavia sanoja (liite 3). Tämä on kannanotto esimerkiksi sellaisia täytettäviä lomakkeita kohtaan, joissa vaihtoehtoina on vain kaksi perinteisintä. Tilanteisiin jossa sukupuoli on pakko valita, vaikealla asialla olisi mitään merkitystä törmäys erityisesti Internetissä. Jos kol-

matta muuhun sukupuoleen viittaavaa vaihtoehtoa ei ole, voi muuta sukupuolta edustavan henkilön valinta olla hyvinkin hankala.

Malli, jossa puhekuplan sisällä on edellämämainitun valikon sisältöä vastaavia sanoja, symboloi puhekuplalla aiheen puhuttavuutta (liite 4). Puhekuplassa olevien sanojen asettelu osoittaa sen, kuinka monenlaisia nimityksiä sukupuolesta voi käyttää, mutta kuinka kaikki sanat ympäröivät keskellä sijaitsevaa sanaa *HUMAN*, joka on englantia ja tarkoittaa suomeksi ihmistä.

Suunnitelma, jossa yhdessä rivissä seisoo eri muotoisia ihmistä kuvaavia symbolisia hahmoja (liite 5) leikittelee tämänhetkiseen kulttuuriimme vakiintuneella stereotyyppisellä väriajattelulla. Tämän ajatuksen mukaan sininen on poikien ja punainen tyttöjen väri. Hahmojen fyysinen rakenne myös vaihtuu hahmojen mukana ääripäästä toiseen. Harteikas vasemman reunan mieheksi tulkittava hahmo on pinkki ja asteittain sen väri vaihtuu violetiksi sekä fyysinen rakenne neutralisoituu. Puolen välin paikkeilla perusrakenteinen tyyppi alkaa kasvattaa lantiota, kunnes jana päättyy oikeassa reunassa sijaitsevaan leveälantioiseksi naiseksi tulkittavaan siniseen hahmoon. Väri yhdistettynä fyysiseen rakenteeseen kuvaa myös sitä, että jokaisessa mieheessä on joitakin feminiiniseksi tulkittavia piirteitä ja naisessa puolestaan maskuliiniseksi, vaikei niitä tarvitsisi nostaa esille.

Viimeinen malliston paidoista (liite 6) on kolmen tunnetun sukupuolisymbolin yhdistelmä. Se jättää väliin auki vielä neljännen vaihtoehdon, joka on yksilön itsensä tulkittavissa (symbolit järjestyksessä vasemmalta oikealle ovat trans, nainen, kysymysmerkki ja mies).

Yhteistyöjärjestöjen osuus projektissa jäi hyvin pieneksi, koska paitojen mainostamiseen vaadittava viestintä tulee tarpeelliseksi vasta opinnäytetyöksi rajatun projektin jo päätyttyä. Potentiaalisten loppukäyttäjien palautetta sain suunnitelmistani projektin aikana, ja ne osaltaan vaikuttivat malliston lopulliseen ilmeeseen.

7 POHDINTA

Taipumukseni käyttää paljon aikaa ajatustyöhön ja sen jälkeen vähän aikaa lopulliseen työskentelyyn on aika-ajoin ongelma. Tämän vuoksi yhteistyöjärjestöt tai muu ulkopuolinen toimeksiantaja olisivat antaneet ryhtiä ja parempaa aikataulua työskentelylleni. Ajatustyönkin merkitys näkyy aina lopputuloksessa eivätkä työt kohdallani jää tekemättä vaikkei kyseessä olisikaan toimeksianto, mutta selkeät deadlinet ja päämäärätietoinen palaute asiakkaan puolelta ovat selkeitä etuja työn lopputuloksen ja valmistumisen kannalta.

Lopullinen visuaalinen ilme mallistossa innoittaa minua potentiaallinsa vuoksi viemään projektia eteenpäin vielä opinnäytetyöni ulkopuolelle tutustuakseni paremmin erilaisiin markkinointiväyliin ja saadakseni paitoja nähtävälle katukuvaan. Itseni markkinointi ja oman työn riittävä arvostus on minulle suuri haaste, mutta paidat auttanevat minua löytämään etsimääni suuntaa ammatillista kehitystä varten.

Olen lopullisiin suunnitelmiin melko tyytyväinen luotuaani mallistolleen mukaisen visuaalisen ilmeen jota alusta asti tavoittelin. Itsekriittisenä ihmisenä kuitenkin pohdin toistuvasti jo projektin aikana, että

nimenomaan visuaalisen ilmeen saavuttaminen ei juurikaan asettanut minulle haasteita joita kaipaani pitääkseni työskentelyn itselleni riittävän mielenkiintoisena. Toisin sanoen olisin voinut asettaa tavoitteeni alusta asti korkeammalle. Monta kertaa toivoin myös, että olisin ollut rehellisempi itselleni jo projektin alusta saakka ja käyttänyt tilaisuuden soveltaa omia piirroskuvituksiani mallistoon selkeälinjaisen vektorigrafiikan sijasta. Tämä ei olisi viestin välittämisen kannalta ollut paras mahdollinen ratkaisu, mutta uskon että se olisi huomattavasti vaikuttanut motivaatiooni ajatellen lopullisen ilmeen viemistä nykyistä pidemmälle.

Opinnäytetyö on hyvä tilaisuus yksilölle kehittää taitojaan ja tutustua itseensä ammattillista uraa ajatellen. Mallistoni on minulle potentiaalinen mahdollisuus edetä suunnittelijana alan markkinoilla. Mallistoa varten luotua grafiikkaa voi tulevaisuudessa kehittää eteenpäin ja soveltaa erilaisiin käyttötarkoituksiin, kuten muihin grafiikkaa vaativiin painotuotteisiin. Parantamisen varaa löytyy aina, mutta tästä kokemuksesta on hyvä jatkaa eteenpäin.

LÄHTEET

- Aarnipuu, T., 2008. Trans sukupuolen muunnelmia. Helsinki: Otavan kirjapaino Oy Keuruu.
- Hatva, A., 1993. Kuvittaminen. Helsinki: Karisto Oy.
- Paavola, P. 2014. Petri Paavola koti. <http://www.kotipetripaavola.com/androgyny.html> Luettu 5.5.2014.
- Printti tekstilipaino. Painatus. <http://www.printti.fi/painatus.html> Luettu 20.4.2014.
- Spreadshirt. 2014. Digitaalipainatus. <http://www.spreadshirt.fi/luo-tpaita-C60/categoryId/9/articleId/1078> Luettu 20.4.2014.
- Spreadshirt. 2014. Fleksipainatus. <http://www.spreadshirt.fi/luo-tpaita-C60/categoryId/9/articleId/1185> Luettu 20.4.2014.
- Spreadshirt. 2014. Flokkipainatus. <http://www.spreadshirt.fi/luo-tpaita-C60/categoryId/9/articleId/1186> Luettu 20.4.2014.
- Suhonen, M., 2007. Sateenkaari-Suomi. Teoksessa (Toim.) Mustola T., Pakkanen, J. Keuruu: Otavan kirjapaino ry.
- Transtukipiste. 2014. HLBTIQ-sanasto. <http://transtukipiste.fi/hlbtq-sanasto/> Luettu 20.4.2014.
- Transtukipiste. 2012. Sukupuolen moninaisuus- opas. <http://transtukipiste.fi/materiaali/> Luettu 21.4.2014.
- Trasek ry. 2014. Käsitteitä. <http://trasek.fi/perustietoa/kasitteita/> Luettu 20.4.2014.

HAASTATTELU

- Lappalainen, J. 2014. Transryhmän vetäjä. Kysymykset sähköpostitse 22.4.2014.

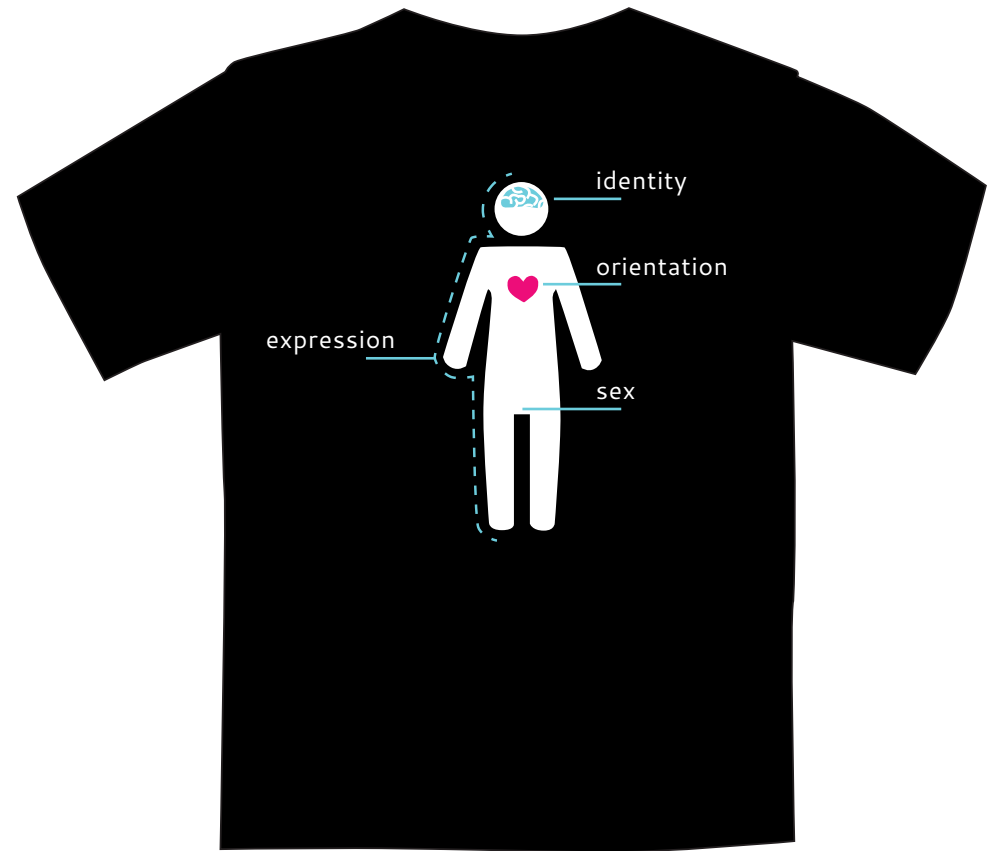
Kuvat jossa lähdeä ei ole mainittu ovat tekijän luomia.

Liite 1

Malliston 1. painovalmis suunnitelma mallipohjalla

Liite 2

Malliston 2. painovalmis suunnitelma mallipohjalla

Liite 3

Liite 4

Malliston 3. painovalmis suunnitelma mallipohjalla

Malliston 4. painovalmis suunnitelma mallipohjalla

Liite 5

Malliston 5. painovalmis suunnitelma mallipohjalla

Liite 6

Malliston 6. painovalmis suunnitelma mallipohjalla

KYSYMYKSET POTENTIAALISILLE LOPPUKÄYTTÄJILLE PALAUTETTA VARTEN

Palautetta keräsin ottamalla vapaasti muistiinpanoja keskustellen kasvotusten tai Internetin välityksellä.

1. Tunnetko, että paitojen aihepiiri *sukupuolen moninaisuus* liikuttaa sinua?
2. Välittykö paitojen viesti sinulle ja kuinka viestiä voisi mielestäsi selkeyttää?
3. Käyttäisitkö itse tällaisia paitoja?
4. Mitkä suunnitelmista miellyttävät sinua ja mistä suunnitelmista et pidä?
5. Ostaisitko tällaisen paidan esimerkiksi lahjaksi muille?

